וּלְמָחָר, תְּבַעֲנָא לֵיהּ בְּדִינָא – אתבע את הגזלן לדין על חזקתו בקרקע שלא ברשותי, מחאה בלשון זו הַוְיָא מָחָאָה ומועילה למנוע את החזקה.

הגמרא דנה בכמה אופנים בהם מחה הבעלים שלא בפני המחזיק ויתכן שלא תועיל המחאה מחמת שלא תגיע לידי המחזיק. מסתפקת הגמרא: אָמַר הבעלים לעדים שמחה בפניהם, לֹא תֵּימְרוּ לֵיהּ – אל תאמרו למחזיק שמחיתי, מַאי – מה דין המחאה באופן זה, האם מחמת דבריו אין המחאה מועילה, שהרי לא ישמע המחזיק שהיתה מחאה, או שהמחאה מועילה למרות הוראתו של הבעלים שלא למסור למחזיק את דבר המחאה. אָמַר רַב זְבִיד, הָא קָאָמַר – הרי הבעלים הורה לעדים שמחה בפניהם לֹא תֵּימְרוּ לֵיהּ – שלא יאמרו למחזיק שמחה. ומשום כך לא תועיל המחאה, שהרי הם לא יאמרו למחזיק שהיתה מחאה ולא ידע שעליו לשמור את השטר. וְרַב פָּפָּא אָמַר, כוונת הבעלים היתה, לְדִידֵיהּ – למחזיק עצמו לֹא תֵּימְרוּ לֵיהּ – אל תאמרו לו שמחיתי, אבל לְאַחֲרִינֵי – לאחרים, אֵימְרוּ לְהוּ שמחיתי, ויוכל המחזיק לשמוע שנעשתה מחאה, כיון דַּחֲבָרָךְ חֲבֵרָא אִית לֵיהּ, וַחֲבֵרָא דְּחָבְרָךְ חֲבֵרָא אִית לֵיהּ – לחברך יש חבר נוסף ולחבר זה יש עוד חבר, ויאמרו זה לזה את המחאה, עד שהיא תגיע לידי המחזיק וידע שעליו להמשיך לשמור את שטר המכר.

הגמרא דנה באופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת הגמרא: מה הדין כשמחה בפני עדים, וענו מעצמם ואָמְרוּ לֵיהּ, לֹא אֲמָרִינַן לֵיהּ – אין אנו מודיעים את דבר המחאה למחזיק, האם הועילה המחאה או לא. אָמַר רַב זְבִיד, המחאה לא מועילה, הָא קָא אָמְרוּ לֵיהּ – שהרי אמרו העדים לבעלים, לֹא אֲמָרִינַן לֵיהּ – אין אנו מודיעים למחזיק שנעשתה מחאה, ומשום כך אין תועלת במחאה שהרי לא ידע המחזיק שעליו להמשיך ולשמור את שטר המכירה. וְרַב פָּפָּא אָמַר, המחאה מועילה על אף אמירתם, משום שכוונת העדים היא, לְדִידֵיהּ [–למחזיק] לֹא אֲמָרִינַן לֵיהּ – אין אנו מודיעים שהיתה מחאה, אבל לְאַחֲרִינֵי, אֲמָרֵי לְהוּ – לאחרים אנו אומרים, וכיון שיאמרו לאחרים שהיתה מחאה אין המערער צריך למחות שוב, משום שהמחזיק יכול לדעת שהיתה מחאה, שהרי חֲבֵרָךְ חֲבֵרָא אִית לֵיהּ, וְחַבְרָא דְּחַבְרָךְ חֲבֵרָא אִית לֵיהּ – לחברך יש חבר נוסף ולחבר זה יש עוד חבר, ויאמרו זה לזה את המחאה, עד שהיא תגיע לידי המחזיק וידע שעליו להמשיך לשמור את שטר המכר.

מביאה הגמרא אופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת הגמרא: מה הדין כשאָמַר לְהוּ הבעלים לעדים שמחה בפניהם, לֹא תֵּיפּוֹק לְכוּ שׁוּתָא – אל יצא מפיכם כלל שום דיבור בענין המחאה, האם מחאה זו מועילה או לא. אָמַר רַב זְבִיד, באופן זה ודאי אין המחאה מועילה, דְּהָא קָאָמַר לעדים לֹא תֵּיפּוֹק לְכוּ שׁוּתָא, וכיון שהזהירם באופן ברור על כך, ודאי לא יצא מפיהם שום דיבור על המחאה, וממילא לא ידע המחזיק שהיתה מחאה ולא ידע לשמור את שטר המכר לאחר שלש שנים.

מביאה הגמרא אופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת הגמרא: מה הדין כשמחה בפני עדים, וענו העדים מעצמם ואָמְרוּ לֵיהּ לבעלים, לֹא מַפְקִינַן שׁוּתָא – איננו מוציאים מפינו שום דיבור בענין המחאה, האם הועילה המחאה או לא. אָמַר רַב פָּפָּא, אף שבכל פעם שאמרו העדים שלא יאמרו למחזיק שהיתה מחאה מועילה המחאה, באופן זה אין המחאה מועילה, הָא קָאָמְרֵי לֵיהּ לֹא מַפְקִינַן שׁוּתָא – שהרי העדים אמרו לבעלים שלא יוציאו מפיהם דבר ולא יאמרו לאף אדם שהיתה מחאה, וממילא לא ידע המחזיק שעליו לשמור את שטר המכר יותר משלש שנים. וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, גם באופן זה מועילה המחאה, שהרי כָּל מִילְּתָא דְּלָא רַמְיָא עֲלֵיהּ דְּאִינִישׁ – כל דבר שאינו מוטל על האדם שלא לגלותו, אלא הוא נמנע מלספרו מרצונו ואין לו הפסד אם יספר, אָמַר לֵהּ וַלָּאו אַדַּעְתֵּיהּ – אין הדבר נמצא בדעתו שקיבל על עצמו שלא לספר לאחרים, ומגלה את הדבר. ולכך המחאה מועילה, שהרי העדים לא נצטוו שלא לספר, ומסתבר שבלא שיכוונו לכך יספרו לאחרים שהיתה מחאה, ויכולים הדברים להגיע לידיעת המחזיק וידע לשמור על השטר.

הגמרא חוזרת לדון בשיטות נוספות בענין מחאה שלא בפני המחזיק: אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן, מָחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו של המחזיק הַוְיָא [–הרי היא] מָחָאָה, כיון שהמחאה יכולה לבא אל המחזיק. אִיתֵיבֵיהּ – הקשה רָבָא לְרַב נַחְמָן, הרי שנינו במשנתינו (לעיל לח.) לגבי חזקת שלש שנים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא אָמְרוּ חכמים ששיעור חזקה הוא שָׁלֹשׁ שָׁנִים משום שזהו שיעור הזמן שהלוקח שומר את שטר המכירה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁאִם אם יְהֵא הבעלים בְּאַכְסַפְמְיָא – בספרד, הרחוקה מארץ ישראל שנת הליכה יוכל למחות, שאם ירד אדם לנכסיו וְיַחֲזִיק שָׁנָה ויצא קול על החזקה, וְיֵלְכוּ וְיוֹדִיעוּהוּ במשך שָׁנָה שניה שהחזיקו בנכסיו, וְיָבֹא המערער לְשָׁנָה אַחֶרֶת – במשך השנה השלישית וימחה. וכיון שיתכן שיהיה צורך בשלש שנים, לא חילקו חכמים בתקנתם, ובכל פעם שהמערער והמחזיק אינם באותה העיר צריך להחזיק שלש שנים. אבל בשאם באותה העיר, והיתה החזקה בפני המערער ולא מחה, מועילה החזקה מיד משום שאין אדם שותק כלל אם רואה אחרים שמחזיקים בממונו.

ומקשה רבא, וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ – ואם עלתה בדעתך, שמְחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הַוְיָא מָחָאָה, לָמָּה לִי לְמֵיתֵי – מדוע אמר רבי יהודה שעל הבעלים לבוא ולמחות בפני המחזיק, לֵיתֵיב הָתָם אֲדוּכְתֵּיהּ וְלֵימְחֵי – הרי הבעלים יכול להישאר באספמיא ולמחות שם, והמחאה תישמע למחזיק במשך השנה השלישית.

תירץ רב נחמן לרבא: לעולם רבי יהודה סובר שמחאה מועילה אף שלא בפני המחזיק, ואילו הָתָם – שם במשנה, שאמר שעל הבעלים לבוא ולמחות, אין זה חיוב אלא עֲצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לָן – רבי יהודה משמיענו עצה טובה, שעדיף לבעלים דִּיֵּיתֵי – לבוא ולמחות בפני המחזיק, וְנִשְׁקוֹל אַרְעָא וּפֵּירֵי – וליטול את הקרקע והפירות שמזמן המחאה. ואמנם אם ימחה במקומו ויסמוך על כך שהמחזיק ישמע שהיתה מחאה, תועיל מחאתו, אלא שכאשר יבוא לגבות את הפירות, יתקשה להוציא את דמי הפירות שנאכלו כבר.

הגמרא דנה בדעתו של רבא בדין מחאה שלא בפניו. מקשה הגמרא: והרי מְהֵיקָא מִינַּיְיהוּ לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן – מזה שרבא ביאר במשנה שמחאה שלא בפני המחזיק אינה מועילה, ומחמת כן הקשה על דברי רב נחמן שסבר שמחאה מועילה שלא בפני המחזיק, מְכָּלָל – משמע מזה, דְּלֹא סָבְרָא לֵיהּ – שלא סבר כדברי רב נחמן דְּמָחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הַוְיָא מָחָאָה, וְהָאָמַר רָבָא – והרי רבא פסק לעיל (לח:) מָחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הַוְיָא מָחָאָה, ומדוע הקשה על רב נחמן משיטה שהוא עצמו לא סבר כמותה. מתרצת הגמרא: אמנם מתחילה רבא היה סבור שמחאה אינה מועילה שלא בפני המחזיק ולכך הקשה על רב נחמן, אבל בָּתַר דִּשְׁמָעֵהּ מֵרַב נַחְמָן – לאחר ששמע מרב נחמן שמחאה שלא בפניו הרי היא מחאה, ורב נחמן אף תירץ לו את הקושיא ממשנתינו, סְבָרָה – קיבל ממנו רבא את סברתו, וכן פסק להלכה.

דנה הגמרא בפני כמה צריך למחות: אַשְׁכְּחִינְהוּ [–מצא] רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא לְתַלְמִידָיו דִּרְבִּי יוֹחָנָן – את תלמידי רבי יוחנן. אָמַר לְהוּ רבי יוסי ברבי חנינא, מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מָחָאָה בְּכַמָּה – האם רבי יוחנן פירש בפני כמה בני אדם צריכה להיעשות המחאה.

השיבו שנים מתלמידי רבי יוחנן תשובות שונות: רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, דין מָחָאָה הוא, שימחה בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְרַבִּי אַבָּהוּ אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, דין מָחָאָה הוא שימחה בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה.

מסתפקת הגמרא: לֵימָא בְּדִרְבָּה בַּר רַב הוּנָא קָא מֵיפַלְגֵי – האם נאמר שמחלוקת האמוראים בדברי רבי יוחנן תלויה בדברי רבה בר רב הונא, דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, כָּל מִילְּתָא – כל דבר גנאי, דְּמִתְאֲמְרָא בִּאַפֵּי תְּלָתָא – שנאמר בפני שלשה אנשים,

---

הכוונה ד"שבת וינפש" אינה להעדר החידוש והיצירה שבעבודת האדם, היינו, שבמשך ששת ימי המעשה פועל האדם ומחדש כמה עניינים, ואילו ביום השבת אינו עושה מאומה – שכן, עניין זה הוא חיסרון ולא מעלה!

משיחת שבת פרשת תרומה ה'תשד"מ

לֵית הָהּ מְשׁוּם לִישָׁנָא בִּישָׁא – אין בזה איסור לשון הרע כשחוזרים ומספרים למי שדיברו עליו שפלוני אמר עליו דבר גנאי זה, כיון שדבר שנאמר בפני שלשה עשוי להתפרסם והיה שומע על כך גם ללא שיאמרו לו השומעים. ובדין זה נחלקו האמוראים, מַאן דְּאָמַר – רבי חייא בר אבא שסובר שמחאה מועילה אם נעשית בִּפְנֵי שְׁנַיִם, לֵית לֵיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא – אינו סובר כרבה בר רב הונא, אלא סובר שגם אמירה בפני שנים מתפרסמת ואין איסור לשון הרע אם יספרו הדבר למי שסופר עליו, ומחמת כן מועילה מחאה בפני שנים כיון שהמחאה תתפרסם וידע המחזיק שעליו לשמור את שטר המכירה. וּמַאן דְּאָמַר – ורבי אבהו שסובר שמחאה צריכה להיות בִּפְנֵי שְׁלָשָׁה, אִית לֵיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא – סובר כרבה בר רב הונא, ולכך סובר שמחאה אינה מועילה אלא בפני שלשה כיון שרק כך היא תתפרסם.

דוחה הגמרא: לֹא – מחלוקת האמוראים אינה בדברי רבה בר רב הונא, אלא דְּכוּלֵי עָלְמָא – בין רבי חייא ובין רבי אבהו, אִית לְהוּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא – סוברים כרבה בר רב הונא, שדבר מתפרסם רק אם נאמר בפני שלשה, וְהָכָא בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי – ומחלוקתם כאן היא בדבר זה, מַאן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם סָגֵי, מְחָאָה שְׁלֹא בְּפָנָיו לֹא הַוְיָא מְחָאָה, אלא חייב למחות בפני המחזיק, ולכך אינו צריך יותר משני עדים שיעידו שמחה, וּמַאן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁלָשָׁה סָגֵי, מְחָאָה שְׁלֹא בְּפָנָיו הַוְיָא מְחָאָה, ובאופן שמוחה שלא בפני המחזיק, צריך שלשה בבדי שיצא קול שנעשתה מחאה, ויוכל להגיע לאוזני המחזיק.

הגמרא מביאה אפשרות נוספת בביאור מחלוקתם: וְאִי בָּעֵית אֵימָא, דְּכוּלֵי עָלְמָא – שכולם סוברים שְׁמְחָאָה שְׁלֹא בְּפָנָיו הַוְיָא מְחָאָה, ואין צריך למחות בפני המחזיק, וגם מודים הם שרק בפני שלשה יש פרסום, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, מַאן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם סָגֵי, סָהֲדוּתָא בְּעֵינָן – מה שצריך למחות בפני אחרים הוא רק מדין עדות, כיון שאין צריך למחות באופן שודאי ישמע המחזיק, אלא די בכך שמוחה באופן שיתכן וישמע המחזיק, וגם אינו מתרה בעדים שלא לפרסם את המחאה, וּמַאן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁלָשָׁה קָסָגֵי, גְּלוּיֵי מִילְּתָא בְּעֵינָן – צריך למחות באופן שתתפרסם המחאה וודאי ישמענה המחזיק, ומשום כך אינה מועילה אם לא נעשית בפני שלשה, כיון שבאופן זה בדרך כלל לא ישמע המחזיק על כך.

הגמרא דנה, כמה פעמים ובאלו זמנים צריך למחות: גִּידֵּל בַּר מְנִיוּמֵי [–שם חכם], הֲוָה לֵיהּ מַחוּיְאתָה לְמֵחוּיֵי – היה צריך למחות כנגד אדם שהחזיק בשדהו. אֲשְׁכְּחִינְהוּ [–מצא גידל בר מניומי] לְרַב הוּנָא וּלְחִייָא בַּר רַב וּלְרַב חִלְקִיָּה בַּר טוּבִי, דְּהָווּ יָתְבֵי – שהיו ישושבים, וּמָחֲה קַמַּייהוּ [–בפניהם]. לְאַחַר שָׁנָה, הָדַר – חזר גידל בר מניומי, אָתָא לְמֵחוּיֵי – ובא שוב למחות בפניהם, כיון שהיה סבור שיש חיוב מחאה בכל שנה משלש שנות החזקה, ואם לא מחה בשלשתם בטלו מחאותיו. אָמְרוּ לֵיהּ, האמוראים שבא למחות בפניהם, לֹא צְרִיכְתְּ – אין אתה צריך למחות שוב, משום דְּהָכִי אָמַר רַב, כֵּיוָן שֶׁמִּיחָה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ לְמַחוֹת בכל שנה. וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, שלא כל האמוראים השיבו לגידל בר מניומי, אלא אָמַר לֵיהּ חִייָא בַּר רַב – חייא בר רב לבדו הוא שהשיב, דְּכֵיוָן שֶׁמִּיחָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה, שׁוּב אֵין צָרִיךְ לחזור ולְמַחוֹת בכל שנה.

הגמרא מברר עד מתי צריך לחזור ולמחות: אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מְשׁוּם בַּר קַפָּרָא, אמנם הבעלים אינו צריך לחזור ולמחות שוב בכל שנה, אבל מחאה אחת אינה מועילה לעולם, וְצָרִיךְ הבעלים לְמַחוֹת בְּסוֹף כָּל שָׁלֹשׁ וְשָׁלֹשׁ – בסוף כל שלש שנים, בכדי שלא יעברו שלש שנים של חזקה ללא מחאה, שלאחריהם יהיה המחזיק נאמן בטענתו שהיה לו שטר שאבד כיון שעברו שלש שנים ללא מחאה.

תָּהֵי הָהּ – התקשה רַבִּי יוֹחָנָן בדברי בר קפרא, וְכִי גַּזְלָן יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה – הרי לאחר מחאתו הראשונה שהמחזיק גזלן, היה על המחזיק לשמור את השטר לעולם עד שירד עמו לדין, או שיראה את השטר לבית דין לאחר המחאה, ואם לא נזהר בשמירת השטר הפסיד לעצמו כיון שאפשר לומר שאבילתו היא בגזל.

מקשה הגמרא: גַּזְלָן סַלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי ניתן לומר שהמחזיק הוא ודאי גזלן שמחמת כן מוציאים את הקרקע מידו, הרי הוא טוען שהיה לו שטר שאבד, ואם כן הדבר ספק ולא ודאי. מתרצת הגמרא: אמנם אין המחזיק כגזלן ודאי, אֶלָּא כוונת רבי יוחנן היתה להקשות, וכי מחזיק זה שהוא בְּגַזְלָן, שהרי מחמת מחאת המערער אנו מסתפקים על בעלותו, יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה – תועיל לו חזקה בלי שטר, וכמו שנתבאר.

הגמרא מביאה פסק הלכה בענין זה: אָמַר רָבָא, הִלְכְתָא – ההלכה בדין זה היא, שְׁצָרִיךְ לְמַחוֹת בְּסוֹף כָּל שָׁלֹשׁ וְשָׁלֹשׁ שנים, ומהטעם שנתבאר לעיל.

הגמרא ממשיכה לדון בדיני מחאה, ומבררת את דין המוחה מכמה טענות: תָּנֵי בַּר קַפָּרָא, עֶרְעֵר הבעלים בתוך שלשת השנים הראשונות של החזקה, וְחָזַר וְעֶרְעֵר בסוף שלש שנים מזמן המחאה הראשונה, וְחָזַר וְעֶרְעֵר שוב בסוף שלש שנים מזמן המחאה השניה, אִם מֵהֶמֶת טַעֲנָה רִאשׁוֹנָה עֶרְעֵר – אם כל מחאותיו היו מחמת אותה הטענה, אֵין לוֹ חֶזְקָה – אין החזקה מועילה, כיון שלא שינה המערער את טענותיו, ומוכח מזה שטענתו אמת, ומה שחזר ומחה הוא מחמת חיוב מחאה בסוף כל שלש. וְאִם לַאו – אם באחת מהמחאות שינה בדבריו וטען טענה אחרת, כגון שתחילה טען גזולה היא בידו של המחזיק, ובמחאה שאחריה טען שהיא ממושכנת בידו, יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה – מועילה החזקה, משום שהמערער שינה את טענותיו ומוכח מכך שאין טענותיו אמת והרי זה כמי שלא מחה כלל.

הגמרא מביאה סיכום של דינים הנעשים בפני אחרים ונכתבים בשטר: אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן, מָחָאָה של בעלים כנגד חזקה בשדהו, מועילה אם נעשית בִּפְנֵי שְׁנַיִם משום עדות,

---

אגרות קודש

[י״א אד״ר, תשכ״ב]

במענה למכתבו מכ״ז טבת - שנתקבל באיחור זמן רב -

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק׳ של כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, מתאים לתוכן כתבו.

לכתבו אודות מחשבות זרות בשעת הלימוד ותפלה, ידועה העצה לזה, אשר יהי׳ הספר או הסידור פתוח לפניו בעת הלימוד והתפלה, והאותיות אוחזות את המחשבה ותופסות אותה.

ומאחר שהובטחנו יגעת ומצאת, וזכה ללמוד בישיבה הק׳ תומכי תמימים, מיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאינו, בודאי כשילמוד בהתמדה ושקידה ימשיך זה ברכת השי״ת בכל המצטרך לו.

בברכה לבשו״ט בכל האמור.